

SAMLAREN

TIDSKRIFT
FÖR
SVENSK LITTERATURHISTORISK
FORSKNING

NY FÖLJD. ÅRGÅNG 13

1932

UPPSALA 1932

SVENSKA LITTERATURSÄLLSKAPET

UPPSALA 1932

ALMQVIST & WIKSELLS BOKTRYCKERI-A.-B.

32501

NÅGRA DATA FRÅN LOVE ALMQVISTS AMERIKA-TID.

AV

ÅKE THULSTRUP.

Efterföljande kortfattade anteckningar berörande Love Almqvists Amerika-tid ha tillkommit i samband med en resa till Förenta Staterna, företagen under 1930. Uppsatsen är fördelad i två avdelningar, av vilka den första berör vissa med Almqvists ankomst till New York och hans senare företagna namnförändring sammanhängande frågor. Den andra avdelningen uppehåller sig uteslutande vid Almqvists läsning i Philadelphia.

I.

Advokaten Hemming-Sjöberg har i sin bok »Rättegången mot C. J. L. Almqvist», sid. 362, fastställt, att Love Almqvist ungefär två månader efter sin flykt från Stockholm den 1 juli 1851 avreste från Bremen för överresa till New York med segelfartyget »Hudson». Till ledning har författaren haft det reseschema», som Almqvist tre år senare nedskrev och hemsände till sin familj. Den passus ur detta reseschema, som ur föreliggande synpunkt intresserar lyder sålunda: »Juli 1—8 på Bugten». Med »Bugten» kan, som Ruben G:son Berg påpekar i sin Almqvist-bok inte avses någonting annat än Wesermynningen, och Atlantfärdens start bör därför räknas från den 8 juli och inte från den 1. New York-tidningen »The New York Herald» — »Morning Edition» — innehåller nämligen den 29 augusti 1851 under rubrikerna »Maritime Intelligence». »Port of New York», »Arrived:» följande notis: »Ship Hudson (Brem), Hohorst, Bremen, 51 days, with iron and 195 passengers. To Popp & Co.» Hohorst var den tyske redarens namn,

samme man, som Almqvist enligt reseschemat uppger sig ha besökt i Bremen den 30 juni. Seglaren »Hudson» skulle alltså ha ankommit till New York den 28 augusti, och den i »The New York Herald» införda uppgiften att överresan skulle ha tagit femtioen dagar stämmer i så fall med den definitiva avresans förläggande till den 8 juli.

»The New York Herald» har för regel att vid större Atlantbåtars ankomst publicera namnen på ett mindre antal av medföljande passagerare. Även vid »Hudsons» ankomst publiceras en dylik »passagerarlista» omfattande ett tjugotal namn, valda tydligen bland seglarens förstaklasspassagerare. Att varken Almqvists namn eller någon genomskådlig pseudonym för detta står att uppleta på den av nästan uteslutande tyska och engelska namn bestående passagerarlistan är naturligtvis på intet sätt ägnat att överraska. Almqvist tillhörde säkerligen inte de högst betalandes klick, och hade han erbjudits att få sitt namn på passagerarlistan, hade han måhända ombesörjt en effektiv maskering.

Det synes nämligen vara i det allra närmaste bevisat, att Almqvist under sina första Amerika-år uppträdde under pseudonymen Abraham Jacobson. Förklaringen till att Almqvist gjorde denna manöver är lätt given: han fruktade att bli utlämnad och ansåg det nödvändigt att dölja sig under ett antaget namn. Å andra sidan borde en undersökning av hur det förhöll sig med den eventuella risken att bli utlämnad ha lugnat hans farhågor. Men möjligheten att Almqvist trots denna vetskap fann det lämpligt att dölja sitt namn, är naturligtvis fortfarande öppen. Till bevisningen att Almqvist dolde sig under namnet Abraham Jacobson anför Hemming Sjöberg i sitt arbete synnerligen starka skäl (s. 449, 450). Särskilt övertygande synes mig vara, att bankfirman Angelrodt & Barth den 12 oktober 1852 utfärdade ett kvitto på etthundra dollar till »A. Jacobson» och att detta kvitto befann sig bland Almqvists efterlämnade papper. Bland dessa papper befann sig också Abraham Jacobsons av Berg offentliggjorda amerikanska medborgarbrev, utfärdat den 25 september av The Superior Court of the City of New York. Att Almqvist under sina tidigare Amerika-år har haft bruk för detta medborgarbrev och begagnat det som sitt eget förefaller sålunda ytterst sannolikt. Med detta är naturligtvis inte sagt, att Abraham Jacobson med nödvändighet skulle vara ett diktat namn. Ruben G:son Berg framhåller

riktigt i sitt arbete »C. J. L. Almqvist i landsflykten», att det på ifrågavarande tid liksom nu erfordrades fem års vistelse i Förenta Staterna för erhållande av amerikanskt medborgarskap. En undersökning av bevarade naturalisationspapper visar också, att Abraham Jacobson punktligt har uppfyllt detta villkor för amerikanskt medborgarskaps erhållande. Redan den 30 april 1838 inställde sig nämligen Jacobson på The Marine Court of the City of New York för att där avge sin »declaration of intention», d. v. s. sin förklaring om önskan att bli amerikansk medborgare. Handlingen har formen av ett tryckt formulär med enstaka ifyllda ställen — här angivna i kursiv — och har följande lydelse: »I, *Abraham Jacobson*, Do Declare on oath That it is bona fide my intention to become a Citizen of the United States and to renounce forever all Allegiance and Fidelity to any Foreign Prince, Potentate, State or Sovereignty whatever; and particularly to the *King of Sweden*, of whom I am a subject». Handlingen är undertecknad på följande sätt:

»his
Abraham × Jacobson
mark

*Sworn in open Court
the 30 day of April 1838.»*

Vad vi här få veta om Abraham Jacobson är således, att han före ifrågavarande tid hade varit svensk medborgare samt att han inte var skrivkunnig. Överraskande är att finna hans »declaration of intention» inlämnad till The Marine Court, en specialdomstol för sjörättsmål. Förklaringen är måhända, att mannen till yrket var sjöman och att The Marine Court var forum även i naturalisationsärenden för folk av denna klass.

Tretton år senare meddelade således The Superior Court of the City of New York Abraham Jacobson hans efterträdas amerikanska medborgarskap. Det vid ifrågavarande tillfälle ifyllda formuläret finns ännu bevarat. En viss John Gilbert intygar där, att han i fem år har känt Abraham Jacobson och att denne under minst så lång tid har vistats i Förenta Staterna. Jacobson, som under de gångna tretton åren tydligen inte har hunnit lära sig skriva, har undertecknat denna handling med samma bomärke som det på hans »declaration of intention» åbragta. Båda här ovan citerade handlingar förvaras tillika med övriga gamla »naturalization records»

bland »records from The Old Court» i New York County Courts nya byggnad vid Chambers och Lafayette Street i New York City. Då man vid ifrågavarande arkiv liksom på många andra parallella institutioner i Förenta Staterna följer metoden att för tjänsteposter anställa ur alla synpunkter förhållandevis lågt kvalificerad arbetskraft, är det förenat med allehanda svårigheter att övertyga vederbörande om lämpligheten eller ens lagligheten av att utlämna dessa handlingar till besökandes påseende, trots att ju dessa sedan lång tid tillbaka äro offentliga.

Frågan är nu, hur Jacobsons medborgarbrev har kommit i Almqvists händer. Enligt en av Hemming-Sjöberg privat framställd teori kan brevet genom köp ha övergått i Almqvists ägo, och i den mån det kan bevisas, att dylika köp förekommo på ifrågavarande tid har naturligtvis denna teori åtskilligt, som talar för sig. Köpet kan i så fall ha försiggått i New York och i varje fall är det ytterst sannolikt, att Almqvist träffade Jacobson där, ty han befann sig några få dagar före medborgarbrevets utfärdande i New York City (Hemming-Sjöberg, a. a. s. 449). I »reseschemat» uppger visserligen Almqvist att han avreste från New York redan den 15 september, men denna uppgift kan vara felaktig likaväl som hans uppgift om ankomst till New York den 22 augusti, vilken bevisligen är felaktig.

Vad vi annars veta om den mystiske Abraham Jacobson inskränker sig som bekant till vad Almqvist förtäljer om honom i sina brev till familjen. Vi få veta, att han tillsammans med frankfurtaren Julius Fröbel under 1853 hade rest att besöka några silvergruvor i »Norra Mexico» — eller »Nya Mexico» — och att Almqvist i New Braufels, Texas, hade återsett dem. Historien om de mexicanska silvergruvorna låter i och för sig helt plausibel och bekräftas, som Berg uppvisar, av Fröbel i dennes skildring av sin resa. Värre är, att Fröbel där inte med ett ord omnämner den mystiske Jacobson. Då man dessutom på grund av Angelrodt & Barths ovannämnda kvitto har synnerligen starka skäl att misstänka, att Almqvist redan i oktober 1852 under sin vistelse i Saint Louis uppträdde under namnet Abraham Jacobson, inställer sig frågan, om inte den verkliga Jacobson redan på detta stadium har försvunnit ur Almqvists liv. Möjligheten att Almqvist i någon form skulle ha samarbetat med Jacobson allt under det han har dennes namn torde utan vidare kunna anses utesluten. Just med hänsyn till att Jacobson synes ha varit en illiterat sjöman förefaller det

måhända allra sannolikast, att han stannade i sjöstaden New York och lät Almqvist ensam försvinna med sitt omedelbart förut förvärvade amerikanska medborgarbrev.

Efter att Hemming-Sjöberg på ett övertygande sätt har klarlagt Almqvists skuld till de brott, för vilka han stod anklagad, bedrägeri, stöld och giftmordsförsök, har forskningen naturligt nog kommit att se på Almqvists Amerika-vistelse på ett något annorlunda sätt än tidigare. Då man numera besitter en mycket starkt dokumenterad teori, som gör Almqvist till en från sitt rättmätiga straff flyktande brottsling är det naturligt, att man med utgångspunkt från denna teori måste komma att hysa vissa misstankar beträffande särskilt två dunkla episoder under Almqvists fjortonåriga Amerika-vistelse. Man kan pinas av detta postuma förföljande av den arme flyktingen, som i alla fall har skapat en omistlig del av den svenska kultur, över vilken vi äro så stolta, och man kan erinra om att ingen strafflagsparagraf skyddar den döde mot eftervärldens ärekränkande beskyllningar. Men det är uppenbart, att då studiet av Almqvists landsflyktsår väl en gång har fått vetenskaplig karaktär, detta studium måste slutföras med orubblig konsekvens. Det enda som i allmänhetens ögon kan fria den döde liksom den levande från nedsättande misstankar är bevisning om dessa misstankars falskhet.

Tills vidare finns ingenting bevisat om att Almqvist skulle ha överträtt lagens rämärken under sin Amerika-vistelse, och de små påpekanden, som här nedan göras, äro i sin ringa mån ägnade att skingra misstankarna på de punkter, där de lättast infunnit sig. Det gäller framförallt två episoder ur flyktingens liv. Den 17 januari 1854 lämnade Almqvist plötsligt det lilla tyska nybygget New Braunfels i Texas efter åtta månaders vistelse på platsen. Då man inte vet någonting om orsaken till Almqvists plötsliga avflyttning och dessutom hans i ett brev hem angivna förklaring verkar undvikande, äro måhända de ursäktade, som knyta vissa misstankar till Almqvists, till synes omotiverade avresa från New Braunfels. Dessa misstankar bekräftas emellertid inte av de i stadens domstolsarkiv bevarade »criminal records», det i alfabetisk följd uppställda register över alla i New Braunfels avdömda brottmål, som med äkta tysk ordentlighet förvaras i stadens domstolsarkiv. Under ett besök på platsen blev det mig möjligt att konstatera, att varken

Almqvists eget namn eller Abraham Jacobsons — vilket flyktingen vid denna tidpunkt sannolikt bar — finnas införda i registret.

Även Almqvists avresa från Philadelphia den 17 juli 1865 är omgiven av en viss mystik. Den 22 februari 1854 hade Almqvists ankomst till Philadelphia, bodde från den 6 maj stadigvarande på Emma Nugents pensionat och gifte sig den 11 juni med henne under namnet Lewis Gustawi. De uppgifter vi äga om detta pensionat — som Almqvist kallar »Central House» — äro sparsamma och förefalla att sinsemellan inte stämma väl överens. Å ena sidan synes Emma Nugent ha åtnjutit ett ur social synpunkt gott anseende och umgåtts i stadens högre kretsar. En på The Historical Society of Pennsylvania anställd dam, Miss Elizabeth McMahon, meddelade mig, att hon under sina genom samarbete med dr Berg företagna Almqvist-forskningar hade kunnat konstatera, att Emma Nugents namn figurerar i samtida korrespondens på ett sätt, som styrker uppfattningen om hennes goda sociala standard. Tyvärr har detta intressanta meddelande inte kommit att inflyta i Bergs annars så utomordentligt fylliga skildring av Almqvists Philadelphia-år. Dr Amandus Johnson, som tidigare har sysslat med Almqvist-forskning, meddelar, att han i sina numera förstörda samlingar har haft belägg av samma karaktär. Det synes uppenbart, att ett fortsatt studium av Almqvists Amerika-vistelse måste gripa sig an med att ersätta dessa belägg.

Å andra sidan synes framgå av den vid Almqvists död efterlämnade promemoria, som Hemming-Sjöberg publicerar i sitt arbete, att landsflyktingens ställning i »Central House», i varje fall på den tidpunkt, då promemorian skrevs, måste ha varit synnerligen beklagansvärd. Han synes på en gång ha tjänstgjort som sin hustrus sekreterare och betjänt, och han har trots sitt sålunda presterade arbete på mer än ett halvår inte fått en skjorta. Naturligtvis ligger det ingenting i och för sig orimligt i tanken, att landsflyktingen fick föra denna miserabla existens parallellt med att Emma Nugent framgångsrikt hävdade sina sociala förankringar. Är detta riktigt, så ligger också här det naturligaste utgångsläget för den av Hemming-Sjöberg lanserade misstanken, att Almqvist genom ett »lån» ur pensionatets kassa kan ha skaffat sig medel för sin resa till Bremen. »Måhända gjorde Emma Gustawi anmälan till polisen om mannens försvinnande och de omständigheter, som stodo i samband med rymningen», framkastar Hemming-Sjöberg (a. a. s. 412). En

anmälan av denna beskaffenhet skulle, enligt den i Philadelphia följda metoden, ha inkommit bland de »records» som förvaras på detektivbyråns i stadens rådhus förvarade arkiv. Dyliga papper brännas emellertid efter en viss tid, och alla handlingar av ifrågavarande beskaffenhet ha för länge sedan blivit lågornas rov. Det kan tilläggas, att stadens på ifrågavarande tid största tidning, »The Public Ledger», inte innehåller någon antydning om Almqvists försvinnande från veckorna närmast före och efter den 17 juli 1865.

Ett exakt fastställande av tidpunkten för Almqvists överresa till Bremen ställer sig vida svårare än ett konstaterande av hans avresa och ankomsttider under den västliga Atlantpassagen. Man vet, som sagt, att Almqvist den 17 juli 1854 lämnade Philadelphia och man vet också, som Hemming-Sjöberg påvisar, att flyktingen den 9 september samma år befann sig i Bremen. Bremen var ju vid denna tid Tysklands främsta Atlanthamn, och med allra största sannolikhet har Almqvist gjort överresan från New York direkt till Bremen. Då »The New York Herald» även meddelar namnen på utgående båtar, kan man med ledning av denna tidnings »Shipping News» gissa på att något av följande fartyg kan ha medfört Almqvist under resan New York—Bremen — dato för deras avfärd har här satts inom parentes: »Bark Stella, (Brem) Steengrafe, Bremen — H. Koop & Co» (²¹/₇) »Bark Marco Polo (Brem), Gerdens, Bremen — Ruger Bros.» (²⁵/₇), »Bark Nordsee (Brem), Wenke, Bremen — Scholberg & Koper» (²⁷/₇), »Steamship Hansa (Brem), von Sauten, Bremen via Southampton — Celrichs & Co» (²⁸/₇).

II.

År 1929 skänkte professor Ernst Almqvist en samling utomordentligt intressanta almqvistiana till Uppsala universitetsbibliotek, i vars handskriftsavdelning dessa allt framgent förvaras. Trots att dessa handlingar endast under kort tid tillhört offentligheten, ha de redan i viss utsträckning begagnats av forskningen. Sälunda ha advokaten A. Hemming-Sjöberg i sitt arbete »Rättegången mot C. J. L. Almqvist» avtryckt en bland dessa Almqvist-papper förvarad promemoria, som kastar en intressant belysning över dennes äktenskap med Emma Nugent, och förste bibliotekarien Axel Nelson har i en kortare artikel — »Några Almqvistiana i Uppsala Universitets-

bibliotek», »Nordisk tidskrift för boks- och biblioteksväsen» 1929 — med ledning av i ovannämnda samlingen förvarade brev från Edward Armstrong utrett Love Almqvists förbindelser med The Historical Society of Pennsylvania. Den av professor Ernst Almqvist skänkta samlingen innehåller emellertid även av forskningen hittills obearbetat material härrörande från Love Almqvists Amerika-tid. En samling amerikanska tidningsurklipp från 1850-talet synes sakna större intresse, då man har svårt att upptäcka någon princip, som kunde tänkas ha legat under avvägbringandet av ifrågavarande kollektion. Av något större intresse äro de »excerpt vid läsning» under Philadelphia-tiden, som också befinna sig i den av professor Almqvist skänkta samlingen.

Många av dessa av Almqvist gjorda excerpt äro ganska omfattande — några sträcka sig över ända till tre eller fyra helark. Samtliga i kollektionen ingående excerpt äro högst ordentligt förda, försedda med katalognummer, sinsemellan numrerade och märkta »LB». Vad dessa initialer liksom den vidstående numreringen — börjande med nr 161 och slutande med 168 — kan betyda framgår inte omedelbart, och denna fråga saknar måhända allt intresse. Samtliga i excerpterna omnämnda arbeten, med undantag för Simores' där omnämnda arbete »Notizias de Tierra Ferma» — som för övrigt saknar katalognummer och varje annan beteckning — äro numera att söka i The Broad Street Branch av The Library Company, även kallad The Ridgeway Library och belägen vid South Broad och Christian Street. Ridgeway-filialen fanns emellertid ännu inte på Almqvists tid. Den upprättades först år 1869, och den nuvarande byggnaden i ren grekisk stil har således aldrig haft tillfälle att härbärgera den ständigt lika vetgirige landsflyktingen.

Utanför den bland excerpterna existerande nummerordningen befinner sig som nämnt det spanska arbetet »Notizias de Tierra Ferma» av Simores (?). »Tierra Ferma» var ju det gamla spanska namnet på Syd-Amerika och verket meddelar av excerpterna att döma en både historisk och geografisk skildring av vissa där belägna spanska besittningar fram emot 1500-talets slut. Almqvist har gjort långa excerpt om landets geografi, politiska indelning, seder och bruk, religion, prästerskap och medicinmän. Almqvist är tydligen redan förut så inne i dessa förhållanden, att han i minnet kan göra hänvisningar till andra källor. Med sin kända förkärlek för exotiska namn har Almqvist dessutom inte kunnat neka sig nöjet att avskriva

långa rader av i verket förekommande indiannamn. Som helhet synes detta excerpt ge en god föreställning om ett verkligt intensivt intresse för conquistadorernas på en gång pittoreska och grymma tidsålder.

Med följande av den efter det ovannämnda arbetet vidtagande nummerföljden komma vi närmast till ett halvannat ark omfattande excerpt ur en Shakespeare-kommentar i två volymer bärande titeln »Illustrations of Shakspeare and of ancient manners: with dissertations on the clowns and fools of Shakspeare; on the collection of popular tales entitled gesta romanorum; and of the English Morris dance» av Francis Douce, London 1807. Den första volymen uppfylls av delvis högst omständliga kommentarer till några av Shakespeares främsta dramer, den andra innehåller längre essayer över de i titeln uppräknade ämnena.

De av Almqvist gjorda excerpten koncentrera sig på de i andra volymen tryckta trenne »dissertations». Ur första dissertationen, som avhandlar Shakespeares »clowns and fools», har Almqvist gjort vidlyftiga excerpt angående clownernas klassificering. Helt flyktigt har Almqvist berört den andra dissertationen över »Gesta Romanorum». Högst omfattande, sträckande sig över tre hela sidor, äro däremot de excerpt, som Almqvist har gjort ur den tredje dissertationen »on the ancient English Morris Dance». Författaren ger i detta kapitel en karakteristisk av de mytologiserade figurerna Robin Hood, Maid Marion, Friar Tuck och Little John och utreder deras förhållande till Morris-dansen. Om den likaledes mytologiserade Tom Piper har Almqvist antecknat i sina excerpt: »Också named (sic!) af Spenser och Drayton». »Drayton (Polyolbion, XXVI) besjunger honom i sällskap med Robin Hood.» Den elizabethanske poeten Drayton har som bekant i sitt nationalepos »Polyolbion» gett en mytologiserad skildring av de engelska grevskapens tidigare historia. Det blir senare tillfälle att återkomma till Almqvists djupa intresse för denne författare.

Närmast i följd efter Shakespeare-kommentaren kommer ett två fulla helark omfattande excerpt ur ett arbete om Torquato Tasso, märkt »LB 162». Det är John Blacks Tasso-biografi i två band, »Life of Torquato Tasso, with a historical and critical account of his writings», London 1810. Almqvist har tydligen haft för avsikt att på allvar studera Tasso, då han hade Blacks biografi framför sig, ty han har noga noterat, vad den engelske biografen anför i

sin översikt över Tasso-litteraturen. För övrigt förnekar sig inte heller här Almqvists djupa intresse för genealogi och släkttavlor. Blacks ganska utförliga redogörelse för släkten Tassos ursprung har till stora delar excerperats av Almqvist. Ett par sidor av Almqvists excerpt upptagas vidare av data ur Tassos liv. Han har även noterat Blacks uppgifter om skaldens olika porträtt. Almqvist avslutar sina excerpt med ett långt citat ur »Aminta» på italienska.

Nästa excerpt, ett helark långt, har Almqvist märkt »LB 163». Detta excerpt har gjorts ur en fransk riddarroman, vars långa titel Almqvist in extenso och fullt korrekt har skrivit av: »Les sires de Beaujeu ou mémoires historiques sur le monastère de l'Ile-Barbe et la tour de la Belle-Allmande, extraits d'une chronique du 14e siècle. Par l'auteur de Paris, Versailles et les provinces au 18e siècle, etc. Lyon 1810». Denna välskrivna riddarroman erbjuder en högst underhållande läsning. Den handlar om den ädla grevinnan Cathonay och hennes i äkta Walter Scott-stil tecknade styvdotter Isabelle, som efter allehanda vedervärdigheter — förorsakade av hundraårskriget och ett korståg — slutligen förenas med Edmont de Beaujeu. Verket erbjuder som helhet en utpräglad romantisk läsning. Det är emellertid betecknande, att Almqvist inte har begränsat sitt intresse till det så att säga romantiska inslaget utan också har ansett sig böra ta vara på de rent faktiska upplysningar, som han har trott sig finna i de till verket fogade talrika noterna.

Ett intressant belägg på Almqvists vittsvävande geografiska intressen får man av hans helt korta excerpt — märkt »LB 164» — ur den grekiske geografen Dionysios' arbete *Οἰκουμένης περιήγησις*. Dionysios' omkring första århundradets slut på hexameter skrivna arbete har ju inte ens tillgodogjort sig det geografiska vetande, som redan på hans tid fanns, och hans *περιήγησις* synes därför sakna större intresse. Det förefaller, också ovisst, vad Almqvist genom att skriva av några tiotal hexameter ur detta arbete kan ha eftersträvat.

Tecknet »LB 165 a» har Almqvist åsatt en kort anteckning ur Hugo Grotius' arbete »Historia Gothorum, Vandalorum et Langobardorum». Almqvists helt korta anteckning inskränker sig till en förteckning över de olika kapitlens innehåll. »LB 165 b» är en kinesisk läsebok med följande titel: »A view of China for philological purposes; containing a sketch og Chinese chronology, geography, government, religion & customs, Designed for the use of

persons who study the Chinese language» av the Rev. R. Morrison, Macao, 1817. Den helt lilla volymen ger på engelska åtskilliga upplysningar om de i titeln uppräknade aspekterna av kinesisk kultur och meddelar jämsides därmed den kinesiska formen för de engelska uttrycken. »Inkonsekvent i en stor hop framställningar», har Almqvist antecknat i sina excerpt. »Rik på namn, chinesisstryckta (men stundom saknade), och prononciation (ofta saknad) vidsatt». »Mycket att hemta ur», lyder Almqvists totalomdöme.

Almqvists nästa excerpt — märkt »LB 166» och omfattande ett och ett halvt ark — har gjorts ur Michael Draytons »Polyolbion». Denne engelske författare verkade under decennierna närmast omkring år 1600 och är framför allt bekant för sina efter Ariostos mönster skrivna historiska epos över engelska ämnen. Även »Polyolbion» är ett epos, uppdelat i aderton sånger och skildrande myter och sägner knutna till de engelska grevskapen. Drayton börjar sin mytologiska odysseé med södra och västra Storbritannien och får därvid tillfälle att ingående dröja vid de Artus-minnen, som knyta sig till Avalon, Wells, Stonehenge och Bath. Almqvist har gjort långa excerpt ur detta parti. I sjätte sången ha vi nått fram till det walesiska grevskapet Carnawonshire med ön Anglesey. Även här finnas åtskilliga uppgifter om legendariska kungalängder och mytologiska lokalsägner, som Almqvist med stor omsorg har excerpterat. Ur femte sången, som avhandlar det närliggande Pembrokehire, har Almqvist skrivit av verserna åttio två och åttiotre:

So *Gresholme* farre doth stand
Scalme, Stockholme, with Saint *Bride*, and *Gatholme*, neerer land.

Almqvist har tydligen frapperats av den nordiska klangen i dessa önamn, och sannolikt är väl att de liksom så många andra geografiska namn från Wales' västkust ha nordiskt ursprung.

Det stora intresse för sydvästra Storbritanniens geografi och legendhistoria, som Almqvist så tydligt demonstrerar genom sina excerpt ur Draytons »Polyolbion», får ett ännu starkare belägg ur de fyra helark omfattande excerpt — märkta »LB 167» — som Almqvist har gjort ur verket »*Mona antiqua restaurata, an archaeological discourse on the antiquities, natural & historical of the isle of Anglesey, the ancient seat of the British Druids, by Henry Rowlands. London 1766.*» »Mona» var Tacitus' namn på ön Anglesey,

om vilken verket sålunda handlar. Enligt gamla traditioner utgjorde ju Anglesey den keltiska druidkultens centrum, och Rowlands låter detta förhållande spela en central roll i sin skildring. Han citerar Strabo och meddelar att det enligt denna fanns tre olika druidklaner *Δρυιδαί, Οαλεις, Βαρδοί*. Detta ställe, sid. 65, har Almqvist excerperat. Rowlands ger ett högst avsevärt utrymme åt Angleseys tidigaste mer eller mindre legendariska kungalängder. Att han har ett mycket aktningvärt antal att komma med hindrar inte, att Almqvist medelst anteckningar i kanten av Rowlands arbete — sid. 63 — har ansett sig böra komplettera listan med åtskilliga nya namn. I sina excerpt har Almqvist dessutom delvis skrivit av Rowlands kungalängder. Med stort intresse har Almqvist vidare tagit del av de geografiska uppgifter om Anglesey, som Rowlands meddelar i sitt arbete. Den i Rowlands bok ingående kartan över Anglesey, Holy Head och Carnawonshire har Almqvist i sina excerpt med utomordentlig noggrannhet ritat. Rowlands ägnar även stort intresse åt det på Anglesey talade gaeliska språket. Almqvist har i sina excerpt fyllt två hela sidor med från Rowlands arbete hämtade filologiska noter, där vissa gaeliska ords likhet med motsvarande ord hos andra äldre indoeuropeiska språk demonstreras. Ett par andra sidor med gaeliska och engelska ord ställda mot varandra synas däremot närmast ha tjänstgjort som en sorts lexikon för Almqvist.

Henry Rowlands arbete om Anglesey måste ur flera synpunkter ha träffat just Almqvists smak. Hans vittsvävande filologiska rön, hans intresse för gamla kungalängder och hans intresse för sambandet mellan pytagoréernas och druidernas mystiskt lockande religioner — allt detta var ting, som måste ha legat Almqvist varmt om hjärtat. I hög grad gäller detta också om den »litteraturhistoriska» delen — om man nu bör begagna detta uttryck — av Rowlands arbete. Då författaren härvid gör en analys av likheterna mellan druidernas diktning och den gamla isländska förvånas man inte av att finna ett av Almqvist ditsatt »Obs!» i kanten. Rowlands understryker överhuvud taget mycket skarpt betydelsen av förbindelserna mellan Anglesey och det gamla Norden. Den stundom påfallande likheten mellan isländsk och gaelisk diktning förklarar han för sin del ur förhållandet att vid kristendomens införande på Anglesey en mängd druider nödgades fly över till det då ännu hedniska Island. Som ett belägg på vissa gaeliska dikters likhet med den isländska poesin har Rowlands på sid. 151 tryckt av en gammal

gaelisk strof tillika med dess engelska översättning. »Af Taliefin», har Almqvist med blyerts skrivit i kanten. Måhända i motsats till Rowlands själv anser sig tydligen Almqvist sitta inne med kunskapen om namnet på den gaeliska bard, som författade det citerade skaldestycket. I sina excerpt har han skrivit av den av Rowlands citerade strofen på gaeliska.

Almqvist har fördjupat sina forskningar i trakterna kring Wales och Irländska sjön med ytterligare ett arbete. Därom vittnar ett halvannat ark omfattande excerpt — märkt »LB 168» — ur arbetet »An account of the Past and present State of the Isle of Man» av George Wood, London 1811». Till skillnad från Henry Rowlands' fantastiska och romantiska skildring är George Woods en snarast torr redogörelse. Författaren börjar med en ingående geografisk skildring av ön, och Almqvist har därvid genom åtskilliga blyertsanteckningar i kanten gett sitt intresse på denna punkt tillkänna. Verkets karta över the Isle of Man har Almqvist med vanlig akuratesse kalkerat bland sina excerpt. Med ett påfallande starkt intresse har Almqvist dröjt vid författarens historiska och topografiska skildring av det gamla romantiska Castle Rushen i Castletown på the Isle of Man. Enligt Wood liknar detta slott »the Castle of Elsineur in Denmark» — »Croneborg» har Almqvist med blyerts skrivit i marginalen. Bland sina excerpt har Almqvist gjort en anteckning om denna likhet: »S. 127: *Castle Rushen* (enl. trad. bygd 960 af Gottred fr. Danm.) 'is reckoned a striking resemblance of the Castle Elsineur in Denmark'». Wood citerar i sin skildring av Castle Rushen Waldrons fantastiska och på rena spökhistorier rika berättelse därom, och Almqvist har även här genom diverse randanteckningar gett sitt livliga intresse tillkänna.

Om man vill ge en sammanfattande beteckning åt Almqvists läsning i Philadelphia, sådan denna ter sig i belysningen av de i Uppsala universitetsbibliotek förvarade excerpten, synes ordet »romantisk» ligga närmast. De excerpterade verken äro samtliga sådana, som, om de hade inspirerat författaren till diktning, borde ha avsett arbeten av det slag, som vi hänföra till Almqvists »romantiska» produktion. Boken om conquistadorernas Syd-Amerika, den franska riddarromanen, Tasso-biografen och framför allt de stora arbetena om språk, mytologi, historia och topografi i de minnesrika grevskapen kring Irländska sjön borde, om de hade nått författaren på ett

litterärt produktivt stadium, ha inspirerat honom till arbeten i stil med »Kung Arturs jakt», »Heremitaget» eller »Signora Luna».

Tyvärr sakna vi alla uppgifter om att Almqvist under sin Philadelphia-tid skulle ha sysslat med diktning av denna »Törnros»-betonade beskaffenhet. Ruben Berg, som grundligt har genomforskat Almqvists efterlämnade manuskript, har visserligen kunnat konstatera, att författaren under sin Philadelphia-tid synes ha sysslat med amerikansk ortnamnsforskning, och i den mån man överhuvud taget söker anknytningar mellan Almqvists läsning och produktion under Philadelphia-tiden synes man på denna punkt kunna spåra ett sådant samband. Sannolikt är väl även, att ett arbete som Draytons »Polyolbion» kan ha gett Almqvist impulsen till det av Berg undersökta komiska eposet »Tyskiaden». Men fränsett dessa enstaka och inte alltför betydande fall, där en beröring mellan Almqvists läsning och produktion i Philadelphia kan konstateras, synas flyktningens lärda mödor i The Library Companys läsesal uteslutande ha haft Almqvists alltid lika brinnande och ständigt lika karaktéristiskt splittrade läslust till förklaring.